

فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری
سال دهم / شماره چهل‌ام / زمستان ۱۴۰۰

تأثیر شاخص‌های عملکرد اجتماعی بر ریسک اعتباری در صنعت بانکداری

صابر اکبریان

دانشجوی دکتری گروه حسابداری، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران.
saberakbarian@yahoo.com

علی اصغر انواری رستمی

استاد مدیریت مالی و سرمایه‌گذاری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. (نویسنده مسول)
anvary@modares.ac.ir

نادر رضایی

استادیار گروه حسابداری، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران.
naderrezaeimiyandoab@gmail.com

رسول عبدی

استادیار گروه حسابداری، واحد بناب، دانشگاه آزاد اسلامی، بناب، ایران.
abdi_rasool@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۶

چکیده

هدف اصلی این تحقیق، بررسی تأثیر شاخص عملکرد اجتماعی بر ریسک اعتباری در صنعت بانکداری می‌باشد. به منظور دسترسی به این هدف یک دوره ۶ ساله طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۶ در نظر گرفته شد، که نهایتاً ۲۰ بانک به عنوان جامعه مورد مطالعه انتخاب شدند. متغیر مستقل این تحقیق، شاخص عملکرد اجتماعی بانک‌ها می‌باشد. و به منظور تدوین چک لیست شاخص عملکرد اجتماعی از روش فرا ترکیب استفاده گردید. سپس برای سنجش مقدار شاخص عملکرد اجتماعی از روش تحلیل محتوا با رویکرد شاخص (تعداد اقلام افشاء شده بر تعداد کل اقلام قابل افشاء) استفاده شده‌است. همچنین متغیر وابسته، ریسک اعتباری می‌باشد. روش آماری مورد استفاده جهت آزمون فرضیه مطرح شده در پژوهش " داده‌های پانل " است. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد بین شاخص عملکرد اجتماعی و ریسک اعتباری رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. یعنی هر چه به شاخص عملکرد اجتماعی در بانک‌ها توجه و برای عملیاتی کردن آنها هزینه بیشتری انجام شود ریسک اعتباری نیز افزایش خواهد یافت. و از طرفی ضریب برآورد ۰,۴۴ برای شاخص‌های عملکرد اجتماعی نشان می‌دهد ۰,۴۴ تغییرات ریسک اعتباری بانک‌ها بواسطه تغییرات عملکرد اجتماعی می‌باشد. و همچنین مدیران بانک‌ها باید در بکارگیری مکانیسم‌های مسئولیت اجتماعی محتاطانه‌تر عمل کنند و فرض نکنند این تأثیر که منطقیاً باید منفی باشد همیشه صحیح است.

واژه‌های کلیدی: ریسک اعتباری؛ عملکرد اجتماعی؛ صنعت بانکداری ایران.

۱- مقدمه

در سالیان اخیر، بحث ریسک و مدیریت آن در تعابیر مالی و بانکی همواره مورد توجه قرار گرفته است. ریسک در هر حیطه‌ای قابلیت مطرح شدن دارد. یکی از مهم‌ترین این حیطه‌ها بانک‌ها هستند، زیرا بانک‌ها از یک سو سپرده‌های مردم را جمع‌آوری کرده و از سوی دیگر با استفاده از این منابع به انجام عملیات بانکی اقدام می‌کنند. لذا با توجه به تغییرات مداوم در عوامل محیطی و سیستم‌های اقتصادی، همواره هر روز ریسک‌های متفاوتی بر ساختار مالی بانک‌ها تاثیر می‌گذارد. در این میان نظام بانکداری و مالیه اسلامی نیز با عنایت به ویژگی‌های خاص خود با ریسک‌هایی روبه‌رو است که شناسایی و مدیریت انواع آن بسیار مهم است، به طوری که هر گونه اندیشه و نوآوری برای مواجهه با موضوع ریسک در بانک، مستلزم شناخت مبانی ریسک در بانکداری می‌باشد [۱]

بخش بانکی در اقتصاد ایران را می‌توان مهم‌ترین پل ارتباطی میان عرضه و تقاضای منابع پولی دانست، به طوری که هرگونه نقصان در ساختار این بخش و ناکارآمدی عملکرد آن، زمینه‌های بروز اختلال در سایر بخش‌ها را نیز فراهم می‌کند. همچنین، رشد مطالبات غیرجاری بانک‌ها در سال‌های اخیر به عنوان یکی از نشانه‌های ناکارآمدی بخش بانکی کشور نمود بیشتری پیدا کرده است. رینهارت و راگوف^۱ (۲۰۱۰) معتقدند که متغیر مطالبات غیرجاری را می‌توان به عنوان متغیر پیشرو در بحران‌های بانکی رصد کرد. [۲]

حرکت به سمت مسئولیت اجتماعی^۲ در سطح جهانی از رشد جهانی بنگاه‌ها نشأت می‌گیرد. در مجمع جهانی توسعه پایدار که در ماه سپتامبر سال ۲۰۰۲ برگزار شد، نظارت و بررسی اثرات عملکردی کسب و کار بنگاه‌ها، مبارزه با فقر و حفظ محیط زیست سه دغدغه اصلی مجمع را شامل شدند. بنابر جمع‌بندی مجمع، برقراری تعامل بین بنگاه‌ها، دولت و جامعه کلید توسعه پایدار بین المللی است. بنابراین، به منظور بهره برداری از مزایای جهانی شدن کسب و کار بنگاه‌ها، دولت‌ها موظف به ارتقاء مسئولیت اجتماعی بنگاه‌های خود هستند. در مقایسه با سایر بنگاه‌ها، بانک‌ها نقشی کلیدی در نهادینه سازی مسئولیت اجتماعی در جوامع ایفا می‌کنند [۳]

مسئولیت اجتماعی یکی از رکن‌های اصلی دلیل پیشرفت سازمان‌ها در سال‌های اخیر بوده است، بطوری که هم سازمان از عملکرد مسئولیت پذیر و منسجم خود بهره می‌برد و هم جامعه و افراد ذینفع برداشت مثبت‌تری از عملکرد و نقاط قوت سازمان خواهند داشت. [۴]

یک سیستم بانکی سالم و سودآور، به گونه بهتری می‌تواند در مقابل شوک‌های اقتصادی مقاومت کرده، نقش پررنگ‌تری در پایداری و ثبات سیستم مالی ایفا کند [۵]. تبیین عوامل مؤثر بر عملکرد سیستم بانکی، از جمله زمینه‌های مورد علاقه پژوهشگران دانشگاهی، مدیران سیستم بانکی، ناظران پولی و فعالان اقتصادی است [۶] تأکید فراوان بر تبیین عوامل مؤثر بر عملکرد و سودآوری سیستم بانکی به این دلیل است که سیستم مالی در بسیاری از کشورها، بانک محور است. [۷]. براین اساس تحقیق حاضر درصدد است به بررسی تاثیر شاخص عملکرد اجتماعی بر ریسک اعتباری در صنعت بانکداری بپردازد. همچنین با توجه به موضوع و نتایج تحقیق، بانک‌ها باید در به جریان اندازی حرکت فکری مسئولیت اجتماعی و تعیین مکانیسم‌ها و شاخص‌های تاثیرگذار

عملکرد اجتماعی بر عملکرد مالی دقت نمایند و از طرفی کسب و کار در محیط اجتماعی در حال رشد است، بانک‌ها باید رفاه اجتماعی را که ممکن است توسط فرآیند کسب و کار کاهش یابد، حفظ کنند. این موضوع از جنبه‌های مختلفی حایز اهمیت است، اول این که بررسی قابلیت جایگزینی مکانیسم‌های عملکرد اجتماعی به عنوان روشی برای مدیریت ریسک بانک‌ها. دوم اینکه شواهد مربوط به دیگر کشورها (عمدتاً کشورهای توسعه یافته) با توجه به محیط قانونی، الزامات و ساختارهای متفاوت به گونه‌ای دقیق قابل تعمیم به ایران نمی‌باشد. سوم اینکه مکانیسم‌های عملکرد اجتماعی و کارکردهای آنها موضوعی مطرح در شرایط کنونی ایران بوده که در زمینه ریسک اعتباری در صنعت بانکداری نیاز به بررسی بیشتر دارد. لذا این مطالعه به گسترش ادبیات ریسک در این زمینه کمک می‌کند. در نهایت با توجه به اینکه تاکنون پژوهشی به بررسی ریسک اعتباری و ارتباط آن با عملکرد اجتماعی نپرداخته و نتیجه نامشخص می‌باشد؛ لذا پاسخ سوال پژوهش برای پژوهشگران، تدوین کنندگان الزامات گزارشگری، ذینفعان حایز اهمیت است.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

۲-۱- مبانی نظری

ریسک اعتباری^۳ به دلیل ارتباط با فعالیت‌های عملیاتی بانکها (در زمینه‌های وامها، معامله‌های بین بانکی، اوراق قرضه، معامله‌های ارز، سهام عادی، معامله‌های اختیار، صدور ضمانت نامه و سوآپ) یکی از مهم‌ترین ریسک‌های موجود در نظام بانکی است و در بیشتر مواقع زیان مربوط به ریسک اعتباری از سایر ریسک‌ها بیشتر است. ریسک به عنوان یک تهدید، فعالیت بانک‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد و در این میان ریسک اعتباری به دلیل ناشی شدن از مهم‌ترین عملیات بانکی یعنی اعطای وام و تسهیلات از اهمیت دو چندان برخوردار است. ریسک اعتباری یکی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر سلامت سیستم بانکی است ریسک مربوط به زیان‌های ناشی از عدم بازپرداخت یا بازپرداخت با تاخیر اصل یا فرع وام از طرف مشتری "ریسک اعتباری" نامیده می‌شود. در تعریفی دیگر، ریسک اعتباری عبارت است از احتمال تعویق، مشکوک بودن وصول یا عدم وصول تسهیلات ارائه شده به مشتریان است. به عبارتی، ریسک اعتباری ریسکی است که بر اساس آن قرض گیرنده وجه قادر به پرداخت اصل و فرع (وام) خود طبق شرایط مندرج در قرارداد نمی‌باشد؛ یعنی مطابق این ریسک، بازپرداخت‌ها یا با تأخیر انجام شده و یا وصول نمی‌شوند. وجود چنین ریسکی، عملکرد بانک‌ها را می‌تواند به صورت نامطلوب متأثر کند. بنابراین، بانک‌ها برای ادامه حیات خود باید ریسک‌ها را کنترل نموده و اثرات نامطلوب آن را کاهش دهند که برای این کار، بررسی اثرگذاری ریسک اعتباری بر عملکرد بانک ضرورت دارد. [۸]

مدیریت اثربخش ریسک یکی از راهکارهای اصلی است که در بهبود عملکرد تجاری می‌تواند نقش داشته باشد. هدف از انجام هر فعالیتی در هر واحد تجاری، دستیابی به بالاترین سطح اثربخشی و کارایی است که در اصطلاح به آن "عملکرد" گفته می‌شود. عملکرد مالی اندازه‌گیری نتایج حاصل از سیاست‌ها و عملیات شرکت در شرایط پولی است. [۹] از طرفی، در طی چند دهه اخیر، رسوایی مالی برخی از شرکت‌های بزرگ، افزایش آگاهی به جایگاه و نقش اجتماعی و زیست محیطی شرکت‌ها و نگرانی حول مسائلی از قبیل کمبود منابع،

صدمات محیطی، افزایش آلودگی، کیفیت محصول و حقوق کارکنان، حرکت شرکت‌ها به سمت مسئولیت‌های زیست محیطی و اجتماعی را سرعت بخشیده است. [۱۰]

امروزه طیف وسیعی از ذینفعان خواستار اطلاعات مرتبط با مسائل اجتماعی و زیست محیطی هستند. همچنین طی سال‌های گذشته، کیفیت و کمیت گزارشگری مسئولیت اجتماعی افزایش چشمگیری داشته و شرکت‌ها به صورت داوطلبانه در مورد ویژگی‌های جمعیتی کارکنان، ایمنی محصول، کمک‌های بلاعوض به جامعه، سیاست‌های زیست محیطی و کنترل آلودگی خود گزارش می‌دهند. [۱۱] یافته‌های مؤسسه بین‌المللی حسابرسی پرایس واترهاوس کوپر در سال ۲۰۰۲ نشان می‌دهد که نزدیک به ۷۰ درصد مدیران بین‌المللی معتقدند که پرداختن به مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها، نقش حیاتی در سودآوری شرکت‌های ذریبط داشته‌است. [۱۲]

مفاهیم تئوریک مسئولیت اجتماعی برای نخستین بار در سال ۱۹۵۰ مطرح شد و عبارت است از تمایل یک سازمان در مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی درباره‌ی فعالیت‌ها و تصمیمات بر جامعه و محیط، این مفهوم یک چارچوب حاکمیت اخلاقی را بیان می‌کند که بر اساس آن، سازمان‌ها باید به فعالیت‌هایی اهمیت دهند که شرایط جامعه را بهبود بخشیده و از انجام فعالیت‌هایی که باعث بدتر شدن وضعیت جامعه می‌شود، پرهیز کنند. [۱۳] بنابراین مسئولیت اجتماعی به یکی از مهم‌ترین موضوعات در فعالیت‌های شرکت‌ها تبدیل شده‌است؛ به طوری که به توسعه چارچوب گزارشگری و تأکید بر ارائه اطلاعات اجتماعی و زیست محیطی در کنار اطلاعات مالی در سال‌های اخیر انجامیده است. در همین راستا، برخی پژوهشگران عرصه مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در کشورهای توسعه‌یافته و برخی کشورهای در حال توسعه با اقتصادهای نوظهور، علاوه بر شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی، به ارزیابی پیامدهای مالی افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها نیز پرداخته‌اند. اگرچه نتایج این پژوهش‌ها در اکثر موارد باهم ناسازگار بوده‌اند، پژوهشگران دلایل ناسازگاری نتایج را در نبود معیار پذیرفته شده جهانی برای معیار افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بیان نموده‌اند؛ به طوری که برای سنجش افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های آن هنوز هیچ اجماعی میان محققان و سازمان‌ها وجود ندارد و معیارها و استانداردهای بین‌المللی زیادی را پژوهشگران، سازمان‌های تدوین استاندارد و بورس‌های مختلف تهیه کرده‌اند. [۱۴]

نقش بانک‌ها به عنوان تسهیل‌گر و محرک چرخ‌های اقتصاد و تجارت، به عنوان نهادهای مولد ثروت و همچنین به عنوان فراهم‌آورندگان خدمات برای اجتماعات محلی، ملی و بین‌المللی بیانگر اهمیت این موسسات در به جریان اندازی حرکت فکری مسئولیت اجتماعی در کل جامعه‌است. اگرچه در صنعت بانکداری برای مدت طولانی تأثیرات منفی زیست محیطی و اجتماعی، ناچیز و قابل چشم‌پوشی در نظر گرفته می‌شده است اما در سال‌های اخیر، موسسات مالی به وسعت دامنه فعالیت‌های اجتماعی و زیست محیطی قابل اجرا در موسسات خود پی برده‌اند. چرا که موسسات مالی علاوه بر نقشی که از طریق مدیریت ارزیابی اثرات عملکرد خود بر جامعه دارند، نقشی حیاتی در تشویق و انگیزش مشتریان (حقیقی و حقوقی) خود به اقدام مسئولانه و کاهش اثرات سوء اجتماعی و زیست محیطی فعالیت‌های خود دارند. به این ترتیب، عدم توجه بنگاه‌ها به مسئولیت‌های

اجتماعی و عواقب عملکردی خود می‌تواند ریسک‌های سرمایه‌گذاری و اعتباری چشمگیر برای آن‌ها به همراه داشته باشد.

۲-۲- پیشینه پژوهش

تا کنون پژوهش‌های زیادی درباره ریسک اعتباری و عوامل تأثیرگذار بر آن انجام شده است. پژوهش‌های قبلی عمدتاً به شناسایی و رتبه‌بندی مشتریان حقوقی و حقیقی متقاضی تسهیلات بانکی از منظر ریسک اعتباری پرداخته‌اند و کمتر به شاخص‌های مسئولیت اجتماعی و ریسک اعتباری پرداخته شده است. ژو^۴ و همکاران (۲۰۲۱) به موضوع مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد مالی بانک در چین پرداخته‌اند. آنها دریافتند که مسئولیت اجتماعی شرکت در کوتاه مدت تأثیر منفی بر عملکرد مالی بانک خواهد گذاشت. با این حال، این رابطه در طولانی مدت مثبت است. [۱۵] ایکنچی و پوراز^۵ (۲۰۱۹) به موضوع تأثیر ریسک اعتباری بر عملکرد مالی بانک‌های سپرده‌گذاری در ترکیه پرداخته‌اند و دریافتند که بین ریسک اعتباری و بازده دارایی‌ها و همچنین بین ریسک اعتباری و بازده حقوق صاحبان سهام رابطه منفی وجود دارد. این نتیجه نشان می‌دهد که بین مدیریت ریسک اعتبار و سودآوری بانک‌های سپرده‌ترکیه رابطه وجود دارد. بر این اساس، بانک‌ها باید تمرکز بیشتری بر مدیریت ریسک اعتباری، به ویژه بر کنترل و نظارت بر وام‌های غیر عملکرده داشته باشند. علاوه بر این، مدیران باید بیشتر بر روی تکنیک‌های مدرن مدیریت ریسک اعتباری تمرکز کنند. [۱۶] آلیتان و بنی خالد^۶ (۲۰۱۹) به موضوع ریسک اعتباری و عملکرد مالی بانک‌های تجاری اردن: با آنالیز داده‌های پانل از هر دو مدل اثر ثابت و تصادفی و روش GLS استفاده شده است پرداختند. نتایج نشان می‌دهد که ریسک اعتباری تأثیر منفی معنی‌داری بر بازده دارایی و بازده حقوق صاحبان سهام دارد. در حالی که، کل سپرده‌ها و اندازه بانک تأثیر مثبت و قابل توجهی بر عملکرد مالی بانک‌های تجاری اردن دارد. [۱۷] بوسله^۷ و همکاران (۲۰۱۸) به موضوع تأثیر بحران مالی در رابطه بین ریسک شرکت و عملکرد اجتماعی پرداخته‌اند و دریافتند که رابطه بین عملکرد اجتماعی و ریسک در دوره بحران (دوره پس از بحران) نسبت به دوره قبل از بحران به طور قابل توجهی متفاوت است. و همچنین عملکرد اجتماعی نوسانات را در طول بحران مالی کاهش می‌دهد. [۱۸] سوسینلی^۸ و همکاران (۲۰۱۸) به موضوع ریسک اعتباری در بانک‌های اروپایی پرداخته‌اند. این مقاله از طریق بررسی رویکردهای مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی معتبر بانک‌ها در ارتقای روش‌های مدیریت کارایی ریسک، چارچوب نظام مند فعلی را دنبال می‌کند. آنها دریافتند که بانک‌های مبتنی بر رتبه‌بندی داخلی قادر به کنترل و مهار افزایش ریسک اعتباری ناشی از رکود اقتصادی می‌باشند و این امر نسبت به بانک‌هایی که رویکرد استاندارد دارند مطلوبتر می‌باشد. [۱۹] کابیرحسن^۹ و همکاران (۲۰۱۸) در تحقیقی به‌ارزیابی ریسک نقدشوندگی، ریسک اعتباری و ثبات در بانک‌های اسلامی و متعارف پرداخته‌اند و دریافتند که ریسک اعتباری و ریسک نقدینگی رابطه منفی دارند. همچنین بین ریسک نقدینگی و ثبات، رابطه منفی وجود دارد. آنها در نهایت نشان دادند که بانک‌های اسلامی در مدیریت ریسک بهتر از بانک‌های متعارف هستند. [۲۰] کالو^{۱۰} و همکاران (۲۰۱۸) به‌ارزیابی رابطه بین تکنیک‌های مدیریت ریسک اعتباری و عملکرد مالی موسسات تامین مالی خرد پرداختند و

اطلاعات اولیه را با استفاده از پرسشنامه و داده‌های ثانویه را از گزارش‌های سالانه موسسات مالی خرد جمع آوری کردند و نشان دادند شناسایی و ارزیابی ریسک اعتباری رابطه مثبت و معناداری با عملکرد مالی دارد، در حالیکه نظارت ریسک اعتباری و کاهش ریسک اعتباری رابطه مثبت و معنادار متعادلی با عملکرد مالی دارد. [۲۱] فردریکسن^{۱۱} (۲۰۱۸) در تحقیق خود به مسئولیت اجتماعی شرکت، ریسک و توسعه در صنعت معدنی پرداخته و چگونه بر اساس مسئولیت اجتماعی شرکت به عنوان مدیریت ریسک عمل کرده و پیامدهای مرتبط با پروژه‌های مسئولیت اجتماعی شرکت را بررسی می‌کنند. مسئولیت اجتماعی شرکت بعنوان مدیریت ریسک محدودیت‌های عمده‌ای را از جمله شیوه رفتار مسئولیت اجتماعی شرکت در قالب روابط عمومی‌ارایه می‌دهد. [۲۲] تئودولیدیس^{۱۲} و همکاران (۲۰۱۷) در تحقیقی به بررسی مسئولیت اجتماعی و عملکرد مالی شرکتی از طریق تئوری ذینفعان در صنایع گردشگری پرداخته‌اند. [۲۳] مقالات زیادی به بررسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکتی و عملکرد مالی شرکتی در صنایع گردشگری پرداخته‌اند ولی عدم ابهام در این رابطه را راستی‌آزمایی نکرده‌اند. این موضوع به جنبه‌های متدلوثیک و همچنین فقدان مبنای تئوریک قوی انتساب داده شده است. بر مبنای نظریه ذینفعان، این مقاله پیشنهاد استفاده از دو مدل را مطرح می‌کند که مشخصا به بررسی رابطه بین مدیریت ذینفعان، که به صورت فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی بیان می‌شود، استراتژی شرکت و عملکرد مالی شرکتی می‌پردازد. مدل استراتژیک ذینفعان و مدل تعهد ذاتی ذینفعان از جنبه دقت توصیفی‌شان در چهار صنعت مختلف مرتبط با گردشگری (خطوط هوایی، کازینوها، هتلها و رستورانها) با استفاده از رگرسیون‌های پانل برای سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۴ ارزیابی می‌شوند. نتایج این مقاله دیدگاه‌های تئوریک مفیدی را درباره شیوه تعامل مسئولیت اجتماعی شرکتی با استراتژی شرکت و عملکرد مالی شرکتی، و همچنین دیدگاه‌ها و نگرش‌های مدیریتی درباره اینکه چگونه دست‌اندرکاران گردشگری می‌توانند مشخص کنند که کدام فعالیت‌های مسئولیت اجتماعی شرکتی می‌توانند بر عملکرد مالی شرکتی تاثیرگذار باشند در اختیار قرار می‌دهند. استبان سانچز^{۱۳} و همکاران (۲۰۱۷) در تحقیقی به مطالعه عملکرد اجتماعی شرکتی و ارتباط آن با عملکرد مالی شرکت پرداخته‌اند. نتایج نشان می‌دهد که بانک‌هایی با روابط کارمندی بهتر و حاکمیت شرکتی مطلوبتر، عملکرد مالی بهتری داشتند. [۲۴] ایمبیروویچ و راج^{۱۴} (۲۰۱۴) در تحقیقی به بررسی رابطه بین ریسک نقدینگی و ریسک اعتباری در بانک‌ها پرداخته‌اند. در این پژوهش رابطه بین دو منبع اصلی ریسک نکول بانکی مورد بررسی قرار می‌گیرد: ریسک نقدینگی و ریسک اعتباری. نتایج نشان می‌دهد از دیدگاه اقتصادی، بین دو مقوله ریسک فوق‌الذکر رابطه معنی‌دار و متقابل و همزمانی وجود ندارد. با این حال، آنها بر احتمال وجود ریسک نکول در بانک‌ها تاثیر می‌گذارند. این تاثیر در دو بعد می‌باشد: در حالی که هر دو نوع ریسک به طور جداگانه میزان احتمال نکول را افزایش می‌دهند، تاثیر تعامل آنها بستگی به سطح کلی ریسک بانکی دارد و می‌تواند میزان ریسک نکول را افزایش یا کاهش دهد. این نتایج، دیدگاه‌های جدیدی را در درک از ریسک بانک‌ها ارائه می‌دهد و به عنوان مبنایی برای تلاش‌های نظارتی اخیر با هدف تقویت مدیریت (مدیریت مشترک) ریسک بانک‌ها و مدیریت نقدینگی و ریسک‌های اعتباری قلمداد می‌گردد. [۲۵]

فاضلی کبریا و فاضلی نیا (۱۳۹۹) در تحقیقی به تأثیر شاخص‌های مسئولیت اجتماعی بر رقابت پذیری و عملکرد محیطی در صنعت بانکداری پرداختند یافته‌های پژوهش نشان از این داشت که شاخص‌های مسئولیت اجتماعی به ترتیب بیشترین تأثیر را بر سود آوری با ۰.۸۵ و رقابت پذیری بین بانکی با ۰.۶۶ به دست آوردند. [۲۶] کردستانی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیقی به‌ارزیابی تأثیر افشای مسئولیت اجتماعی بر معیارهای حسابداری، اقتصادی و بازار ارزیابی عملکرد شرکت‌ها پرداختند. یافته‌های پژوهش نشان داد که سطح افشای مسئولیت اجتماعی تأثیر مثبت معناداری بر نرخ بازده دارایی‌ها، سود هر سهم و ارزش افزوده اقتصادی شرکت‌ها دارد؛ همچنین سطح افشای مسئولیت اجتماعی تأثیر منفی معناداری بر نرخ هزینه سرمایه شرکت‌ها دارد. باین حال سطح افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها بر معیارهای ارزش افزوده بازار و نرخ بازده سهام تأثیر معناداری نداشته‌است. [۱۴]

عسگرنژاد نوری و امکانی (۱۳۹۶) در پژوهشی به تأثیر مدیریت اثربخش ریسک در عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. [۹] مدیریت اثربخش ریسک، از رویکردهای جدیدی است که برای بهبود عملکرد سازمان‌ها در شرایط عدم اطمینان محیطی استفاده می‌شود. نتایج نشان می‌دهد مدیریت اثربخش ریسک بر نرخ بازده دارایی‌ها و رشد ارزش بازار، تأثیر مثبت دارد. اهرم مالی تنها در ارتباط بین مدیریت اثربخش ریسک و نرخ بازده دارایی‌ها نقش واسطه‌ای داشته، نقش واسطه‌ای سرمایه فکری نیز فقط در ارتباط بین مدیریت اثربخش ریسک و رشد ارزش بازار تأیید شد. فردوسی و فطرس (۱۳۹۶) در پژوهشی به بررسی اثرات ریسک اعتباری و ریسک نقدینگی بر عملکرد نظام بانکی ایران پرداخته‌اند. نتایج نشان داد تکانه‌ای به‌اندازه یک انحراف معیار در ریسک اعتباری منجر می‌شود نقدینگی بانک‌ها، بازده دارایی‌ها و سودآوری بانک‌ها کاهش یابد. بر اساس این نتایج؛ در بلندمدت ریسک اعتباری چندان نقشی در تعیین سودآوری بانک‌ها ندارد، اما نقدینگی و بازده دارایی بانک‌ها در بلندمدت به صورت قابل توجهی تحت تأثیر ریسک اعتباری قرار دارند. [۲۷] حساس یگانه و برزگر (۱۳۹۲) به مروری کلی بر جایگاه مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و سیر تکامل مفاهیم و تعاریف آن پرداخته‌اند. در این پژوهش، جایگاه و وضعیت مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در محیط کسب و کار ایران مورد توجه قرار می‌گیرد و به لزوم تدوین استانداردها، آیین نامه‌ها و انجام اقدامات لازم نهادهای قانون‌گذار در الزام شرکت‌ها برای توجه ویژه به مسئولیت اجتماعی در راستای پاسخگویی و شفافیت با نگرش ذی نفعان تأکید می‌شود. [۱۳] حیدری و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی به این نتیجه رسیدند که شرایط اقتصاد کلان و دخالت‌های دولت و بانک مرکزی در اقتصاد به همراه ادوار تجاری که در بستر اقتصاد جهانی شکل می‌گیرد، می‌تواند باعث تحریک سودآوری شرکت‌ها و وام‌گیرندگان انفرادی شده و مجموع تسهیلات و مطالبات معوق سیستم بانکی را تحت تأثیر قرار دهد. تأثیر شوک متغیرهای اقتصادی که از اجرای سیاست‌های پولی و مالی نظیر تورم، رشد ناخالص داخلی بدون نفت، حجم نقدینگی و نرخ سود تسهیلات به ترتیب - به وجود می‌آید - دارای بیشترین تأثیرات بر روی مطالبات معوق سیستم بانکی نسبت به سایر متغیرهای کلان اقتصادی هستند. [۲۸] زندی و فغانی ماکرانی (۱۳۹۷) در تحقیقی به بررسی تأثیر عملکرد اجتماعی، زیست محیطی و اخلاقی بر عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار پرداخته‌اند. داده‌های حاصل از تحلیل محتوا با استفاده از

آزمون‌های مقایسه‌ای مورد بررسی قرار گرفت و نتایج نشان داد بین عملکرد اجتماعی، زیست محیطی و اخلاقی و عملکرد مالی شرکت‌ها تاثیر مستقیم و معناداری وجود دارد. [۲۹]

۳- فرضیه پژوهش

فرضیه این تحقیق عبارت است از:

شاخص‌های عملکرد اجتماعی تاثیر معناداری معکوسی بر ریسک اعتباری بانک‌ها دارند.

۴- روش پژوهش

با توجه به موضوع این پژوهش، می‌توان اظهار داشت که این پژوهش از نظر هدف، یک پژوهش کاربردی، و از نظر بعد زمانی، از نوع پژوهش‌های پس رویدادی بوده و از اطلاعات گذشته‌ی شرکت‌های نمونه استفاده می‌نماید. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش، بانک‌های اطلاعاتی تهیه شده توسط سازمان بورس اوراق بهادار تهران و یا کتابخانه‌ی سازمان بورس اوراق بهادار تهران و وب سایت بانک مرکزی و مرکز آمار ایران است. همچنین برای طبقه بندی، خلاصه نمودن و ارائه اطلاعات در قالب نگاره‌ها و نیز تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزارهای Excel و Eviews استفاده گردیده است. در این مطالعه با توجه به نوع داده‌ها و روش‌های تجزیه و تحلیل آماری موجود، از روش پانل دیتا (داده‌های ترکیبی) استفاده شده است. زیرا به منظور بررسی رابطه عملکرد اجتماعی و ریسک اعتباری بانک‌ها، متغیرهای مستقل و وابسته از دو جنبه متفاوت مورد بررسی قرار می‌گیرند. از یک سو، این متغیرها در میان بانک‌های مختلف و از سوی دیگر، در دوره زمانی ۱۳۹۱ تا سال ۱۳۹۶ آزمون می‌شوند. مزایای استفاده از روش پانل دیتا (داده‌های ترکیبی):

- ۱) تعداد مشاهدات و داده‌ها در مدل پانل دیتا نسبت به داده‌های مقطعی یا سری زمانی بیشتر است و باعث می‌شود اعتماد به برآوردها بیشتر شود.
- ۲) به محققان تجربی اجازه می‌دهد مدل‌های پیشرفته تری را تبیین کرده و آزمون کنند که فرضیه‌های مقید کمتری در بر داشته باشد.
- ۳) زیاد بودن تعداد مشاهدات مسأله هم خطی در اقتصاد سنجی را نیز تا حدود زیادی حل می‌کند. چون داده‌ها هم در طول زمان و هم در میان افراد تغییر می‌کنند، احتمال کمتری می‌رود متغیرها با یکدیگر هم خطی زیادی داشته باشد.
- ۴) با این مجموعه داده‌ها می‌توان اثراتی را شناسایی و اندازه‌گیری کرد که در داده‌های مقطعی محض یا سری زمانی خالص قابل شناسایی نیست. استدلال می‌شود که داده‌های مقطعی، رفتارهای بلند مدت را نشان می‌دهد و داده‌های سری زمانی بر اثرات کوتاه مدت تاکید دارند. با ترکیب این دو خصوصیت در داده‌های پانل، که خصوصیت متمایز پانل دیتاست، ساختار عمومی‌تر و پایدارتری را می‌توان تصریح و برآورد کرد.
- ۵) استفاده از داده‌های پانل تورش برآورد را از بین می‌برد یا کم می‌کند. [۳۰]

۵- جامعه و نمونه آماری پژوهش

جامعه آماری این پژوهش، کلیه بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران و نمونه آماری شامل بانک-هایی می‌شود که دارای تمام ویژگی‌های زیر باشند:

(۱) قبل از سال ۱۳۹۱ در بورس پذیرفته شده و تا پایان سال ۱۳۹۶ در بورس فعال باشند

(۲) طی دوره مطالعه زیان‌ده نبوده باشند.

(۳) اطلاعات مالی آنها در دسترس باشد.

(۴) در بازه مورد بررسی تغییر سال مالی نداده باشد.

با توجه به شرایط بیان شده، تعداد ۲۰ بانک به عنوان نمونه پژوهش انتخاب گردید.

۶- مدل و متغیرهای پژوهش

اولین گام برای آزمون فرضیه‌های پژوهش، ارائه‌ی تعریفی دقیق و مناسب از متغیرهایی است که امکان اندازه-گیری خصوصیات مورد توجه پژوهش را میسر می‌سازند. متغیرها بر اساس نقشی که در پژوهش بر عهده دارند، شامل متغیرهای مستقل، متغیرهای تابع یا وابسته و متغیرهای میانگر یا واسطه تقسیم می‌شوند. [۳۱]

مدل آزمون فرضیه و نحوه‌ی اندازه‌گیری هر یک از متغیرهای پژوهش به شرح زیر است:

$$CR_{it} = \beta_0 + \beta_1 SPI_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 CAR_{it} + \beta_5 GDP_{it} + \beta_6 INR_{it} + \epsilon_{it} \quad \text{رابطه (۱)}$$

۶-۱- متغیر مستقل

SPI: شاخص عملکرد اجتماعی بانک‌ها متغیر مستقل پژوهش است. برای سنجش افزایش مسئولیت اجتماعی واحدهای اقتصادی و شناسایی ابعاد و شاخص‌های آن اگرچه هنوز هیچ اجماعی میان محققان و سازمان‌ها وجود ندارد، باین حال معیارها و استانداردهای بین‌المللی زیادی را پژوهش‌گرانی از قبیل هاکستون و میلن (۱۹۹۶)، برانکو و رودریگز (۲۰۰۸)، حنیفه و، کوک (۲۰۰۵)، جنیفره و تیلور (۲۰۰۶)، خان (۲۰۱۰) و صالح و همکاران (۲۰۱۰)، سازمان‌های تدوین استاندارد و بورس‌های مختلف از قبیل ایزو ۲۶۰۰۰، شاخص پایداری داو جونز، سازمان پیشگام گزارشگری جهانی (GRI) و شاخص کی آل دی (KLD) تهیه کرده‌اند. بر این اساس، به منظور تدوین چک لیست افشای مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها ابتدا تعداد زیادی از منابع نظری، پژوهشی، استانداردها و معیارهای بین‌المللی مرتبط در حوزه مسئولیت اجتماعی واحدهای اقتصادی بررسی شد و با توجه به فراوانی ابعاد و مؤلفه‌های استفاده شده در پژوهش‌های قبلی و با ترکیب استانداردها و رهنمودهای بین‌المللی و در نظر گرفتن شرایط محیطی ایران و همچنین با توجه به فعالیت‌های اجتماعی ارائه شده در گزارش هیات مدیره بانک‌ها، برای تهیه چک لیست عملکرد اجتماعی بانک‌ها از روش فراترکیب استفاده شد. سپس برای سنجش رتبه شاخص عملکرد اجتماعی بانک‌ها از روش تحلیل محتوای^{۱۵} با رویکرد شاخص مطابق رابطه زیر استفاده شده است.

تعداد کل ابعاد قابل افشاء / تعداد ابعاد افشاء شده = SPI Score

بر اساس این رویکرد در پژوهش حاضر، پس از اینکه ابعاد (هدایا و خدمات خیریه، حمایت از فعالیت‌های جامعه، فعالیت‌های فرهنگی و مذهبی در جامعه) با استفاده از روش فراترکیب^{۱۶} انتخاب شدند، در گزارش‌های فعالیت هیئت مدیره بانک‌ها، افشا شده باشند به آن شاخص عدد ۱ و در صورتی که افشا نشده باشد به آن عدد صفر ۰ تعلق می‌گیرد.

۲-۶- متغیر وابسته

CR: ریسک اعتباری عبارت است از نسبت مجموع مطالبات (سررسید گذشته، معوق و مشکوک‌الوصول) بانک به کل دارایی بانک در مقطع زمانی مورد بررسی.

۳-۶- متغیرهای کنترلی

SIZE: اندازه بانک^{۱۷} برابر لگاریتم طبیعی کل داراییها در ترازنامه است.

LEV: اهرم مالی^{۱۸} که برابر جمع کل بدهیها به کل داراییهاست.

CAR: نسبت کفایت سرمایه^{۱۹} حاصل تقسیم سرمایه پایه به مجموع دارایی‌های موزون شده به ضرایب ریسک برحسب درصد می‌باشد.

GDP: تولید ناخالص داخلی^{۲۰} در برگیرنده ارزش مجموع کالاها و خدماتی نهایی است که طی یک دوران معین، معمولاً یک سال، در یک کشور تولید می‌شود. در این تعریف منظور از کالاها و خدمات نهایی، کالا و خدماتی است که در انتهای زنجیر تولید قرار گرفته‌اند و خود آنها برای تولید و خدمات دیگر خریداری نمی‌شوند. این شاخص با استفاده از درصد تغییرات یک سال به سال قبل محاسبه شده است.

INR: نرخ تورم^{۲۱} همه ساله توسط بانک مرکزی محاسبه و اعلام می‌شود.

ϵ_{it} : خطای باقیمانده مدل برای سال t .

۷- یافته‌های پژوهش

۷-۱- نتایج آمار توصیفی

پس از جمع‌آوری داده‌ها و محاسبه متغیرهای مورد استفاده در پژوهش، پارامترهای توصیفی هر متغیر به صورت مجزا محاسبه شده است. نگاره (۱) آمار توصیفی متغیرهای مورد بررسی را برای ۲۰ بانک پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۶ برای دوره ۶ ساله نشان می‌دهد.

از بین شاخص‌های مرکزی میانگین شاخص مناسبی برای نشان دادن مرکزیت می‌باشد. شاخص‌های پراکندگی به طور کلی معیاری برای تعیین میزان پراکندگی داده‌ها از یکدیگر یا میزان پراکندگی آنها نسبت به میانگین است. از جمله مهمترین شاخص‌های پراکندگی که شرط مطلوب برای وارد کردن متغیر به مدل رگرسیونی می‌باشد، انحراف معیار است.

نگاره (۱): آمار توصیفی متغیرهای مدل پژوهش

کشی‌دگی	چولگی	انحراف		میانگین		کمیت آماری متغیر	
		معیار	کمترین داده	بیشترین داده	میانگین		
۳/۶۹۷	۴/۷۷	۰/۰۸	۰/۰۱۱	۰/۷۲۷	۰/۰۴۶	۰/۰۷۸	ریسک اعتباری
۳/۱۰۵	-۰/۸۶۲	۰/۲۷۷	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰	۰/۶۶۷	۰/۷۳۸	شاخص‌های عملکرد اجتماعی
۲/۶۶۱	-۰/۳۵۱	۰/۵۵۸	۶/۷۴۷	۹/۳۴۹	۸/۳۲۷	۸/۲۹۷	اندازه بانک
۱۰/۷۴۸	-۲/۷۸۲	۰/۱۰۳	۰/۵۲۲	۰/۹۹۸	۰/۹۴۰	۰/۹۱۲	اهرم مالی
۲/۹۵۳	۰/۷۹۹	۵/۱۱۲	۲/۱۳۰	۲۰/۹۶	۸/۲۵۵	۹/۴۴۱	نسبت کفایت سرمایه
۱/۷۰۹	۰/۷۱۵	۰/۰۲۹	۶/۷۶۷	۶/۸۴۱	۶/۷۷۷	۶/۷۹۲	تولید ناخالص داخلی
۱/۶۰۱	۰/۶۲۴	۱۰/۲۷۲	۹/۰۰۰	۳۴/۷۰۰	۱۳/۷۵	۱۸/۵۵	نرخ تورم

نتایج آزمون ریشه واحد

قبل از مدل‌سازی تحقیق برای جلوگیری از انجام رگرسیون‌های کاذب در تحقیق ابتدا مانایی متغیرها مورد بررسی قرار گرفته که برای این منظور از آزمون لوین، لین و چیو (LLC) استفاده نموده‌ایم. آزمون ریشه واحد در نگاره (۲) نشان‌دهنده این می‌باشد که تمامی متغیرهای تحقیق به دلیل این‌که مقدار Prob گزارش شده برای این متغیرها کمتر از ۰/۰۵ می‌باشد در سطح اطمینان ۹۵ درصد فرضیه صفر مبنی بر وجود ریشه واحد رد شده و تمام متغیرها در سطح مانا بوده و انباشته از مرتبه صفر می‌باشند.

نگاره (۲): نتایج آزمون ریشه واحد متغیرهای تحقیق

آزمون لیون، لین و چیو (LLC)		متغیرها
Prob	آماره	
۰/۰۰۰۰	۱۴/۰۵۶۴	ریسک اعتباری
۰/۰۰۰۰	۱۳/۳۹۱۶	شاخص‌های عملکرد اجتماعی
۰/۰۰۰۰	۱۵/۶۲۰۱	اندازه بانک
۰/۰۰۰۰	۱۳/۰۸۱۴	اهرم مالی
۰/۰۰۰۰	۹/۸۶۸۴	نسبت کفایت سرمایه
۰/۰۰۰۰	۱۱/۶۹۵۴	تولید ناخالص داخلی
۰/۰۰۰۱	۳/۷۴۸۷	نرخ تورم

نتایج آزمون هم‌انباشتگی

در ادامه قبل از برآورد مدل، صحت وجود رابطه بلندمدت بین متغیرهای تحقیق را با استفاده از آزمون هم‌انباشتگی بررسی می‌نماییم.

نگاره (۳): نتایج آزمون هم‌انباشتگی پانلی

آزمون کائو (Kao)	
آماره	Prob
-۶/۱۴۲۸	۰/۰۰۰۰

معنی‌داری سطح خطای ۵ درصد

همان‌طور که اطلاعات نگاره بالا نشان می‌دهد، مقدار سطح خطای گزارش شده برای آماره کائو کمتر از ۵ درصد می‌باشد یعنی فرض صفر آزمون رد می‌شود و ترکیب خطی متغیرهای مورد بررسی دارای هم‌انباشتگی است. بنابراین می‌توان با اطمینان از عدم ایجاد رگرسیون کاذب، مدل مورد نظر را در سطح مقادیر برآورد کرد.

نتایج آزمون F لیمر

نتایج آزمون F لیمر در نگاره (۴) برای مدل پژوهش نشان داده شده است، که برای تخمین مدل، روش به کارگیری داده‌های تلفیقی یا تابلویی است. مقدار احتمال مربوط به این آزمون برای مدل پژوهش بیشتر از ۰/۰۵ است، بنابراین فرض صفر آزمون مبنی بر تلفیقی بودن داده‌ها برای مدل پژوهش پذیرفته می‌شود.

نگاره (۴): نتایج آزمون F لیمر

نوع آزمون	آماره آزمون	Prob	نتیجه	روش تایید شده
F لیمر (چاو)	۰/۹۱۰۱	۰/۵۷۲۰	تایید H_0	تلفیقی

معنی‌داری سطح خطای ۵ درصد

نتایج تخمین مدل پژوهش

همانگونه که نگاره (۵) نشان می‌دهد بر اساس نتایج آزمون F لیمر، مدل پژوهش به روش رویکرد داده‌های تلفیقی تخمین زده شد که تأثیر شاخص عملکرد اجتماعی بر ریسک اعتباری در بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را آزمون می‌کند. معناداری کل رگرسیون با توجه به آماره F در سطح اطمینان ۹۵٪ تایید می‌شود. هم‌چنین مقدار ضریب تعیین تعدیل شده نشان می‌دهد که ۶۸٪ از تغییرات ریسک اعتباری بانک‌ها توسط متغیر مستقل و کنترلی مدل توضیح داده می‌شود. مقدار آماره دوربین واتسون نیز عدد ۱/۹۳ بوده که مؤید این مطلب است که بین اجزاء اخلاص خود همبستگی وجود ندارد.

نگاره (۵): نتایج تخمین مدل پژوهش

$CR_{it} = \beta_0 + \beta_1 SPI_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 LEV_{it} + \beta_4 CAR_{it} + \beta_5 GDP_{it} + \beta_6 INR_{it} + \epsilon_{it}$				
نام متغیر	ضریب برآورد شده	خطای استاندارد	آماره t	سطح معنی داری
عرض از مبدا	۱۱/۶۸۱۲	۴/۱۴۹۹	۲/۸۵۸۲	۰/۰۰۴۳
شاخص‌های عملکرد اجتماعی	۰/۴۴۵۹	۰/۰۵۱۵	۸/۶۶۵۸	۰/۰۰۰۰
اندازه بانک	۰/۷۷۲۰	۰/۰۳۶۳	۲۱/۲۷۱۴	۰/۰۰۰۰
اهرم مالی	-۰/۵۷۷۰	۰/۰۹۱۵	-۶/۳۰۹۶	۰/۰۰۰۰
نسبت کفایت سرمایه	-۰/۰۱۲۱	۰/۰۰۲۹	-۴/۲۲۱۶	۰/۰۰۰۰
تولید ناخالص داخلی	-۱/۵۷۵۰	۰/۶۱۶	-۲/۵۵۶۷	۰/۰۱۰۷
نرخ تورم	-۰/۰۰۶۳	۰/۰۰۱۹	-۳/۳۵۶۴	۰/۰۰۰۸
ضریب تعیین	۰/۶۸۵۷			
ضریب تعیین تعدیل شده	۰/۶۸۲۸			
آماره دوربین - واتسون	۱/۹۳۲۴			
مقدار آماره F	۲۴/۰۳۷۵			
معنی داری کل مدل	۰/۰۰۰۰			

معنی داری سطح خطای ۵ درصد

نتیجه گیری و پیشنهادها

هدف محوری این مقاله پاسخ به این سوال است که آیا بین شاخص عملکرد اجتماعی و ریسک اعتباری در صنعت بانکداری رابطه وجود دارد؟ نتایج به دست آمده نشان می‌دهد بین شاخص عملکرد اجتماعی و ریسک اعتباری رابطه معناداری وجود دارد. از طرفی شاخص عملکرد اجتماعی در این تحقیق با ضریب ۰/۴۴ نشان داده می‌شود. این مقدار بیانگر رابطه مثبت و معنی دار با متغیر وابسته ریسک اعتباری می‌باشد. یعنی هر چه به شاخص عملکرد اجتماعی در بانک‌ها توجه و برای عملیاتی کردن آن هزینه بیشتری انجام شود ریسک اعتباری نیز افزایش خواهد یافت. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش ژو و همکاران (۲۰۲۱) به موضوع مسئولیت اجتماعی شرکت و عملکرد مالی بانک در چین پرداختند. و فردریکسن (۲۰۱۸) در تحقیق خود به مسئولیت اجتماعی شرکت، ریسک و توسعه در صنعت معدنی پرداخته همخوانی و مطابقت دارد. همچنین استبان سانچز و همکاران (۲۰۱۷)، کردستانی و همکاران (۱۳۹۷)، زندی و فغانی ماکرانی (۱۳۹۷)، نشان دادند بین مسئولیت پذیری اجتماعی و عملکرد شرکت‌ها و بانک‌ها ارتباط مثبت و معنی داری وجود دارد.

ایکینچی و پوپراز (۲۰۱۹) به موضوع تأثیر ریسک اعتباری بر عملکرد مالی بانک‌های سپرده گذاری در ترکیه پرداختند و آل ایتان و بنی خالد (۲۰۱۹) به موضوع ریسک اعتباری و عملکرد مالی بانک‌های تجاری اردن پرداختند و دریافتند ریسک اعتباری تأثیر منفی و معنی داری بر بازده دارایی و بازده حقوق صاحبان سهام دارد. بوسله و همکاران (۲۰۱۸) به موضوع تأثیر بحران مالی در رابطه بین ریسک شرکت و عملکرد اجتماعی پرداخته-

اند و دریافتند که رابطه بین عملکرد اجتماعی و ریسک در دوره بحران (دوره پس از بحران) نسبت به دوره قبل از بحران به طور قابل توجهی متفاوت است. و همچنین عملکرد اجتماعی نوسانات را در طول بحران مالی کاهش می‌دهد. این در حالی است که با نتایج پژوهش حاضر همخوانی و مطابقت ندارد.

با توجه به تحقیقات انجام شده در گذشته که به موضوع ریسک اعتباری و عملکرد مالی پرداخته‌اند، در تحقیق حاضر برای اولین بار به موضوع عملکرد اجتماعی و ریسک اعتباری در صنعت بانکداری پرداخته شده است.

با توجه به یافته‌های حاصل از آزمون فرضیه پژوهش، پیشنهادهای زیر مطرح می‌شود:

- ✓ با توجه به رابطه‌ی مستقیم و معنی‌دار بین شاخص عملکرد اجتماعی و ریسک اعتباری به عنوان معیار سنجش ریسک، مدیران بانک‌ها باید در بکارگیری مکانیسم‌های مسئولیت اجتماعی محتاطانه‌تر عمل کنند و اینکه توجه کنند و فرض نکنند این تاثیر منطقی باشد همیشه صحیح است.
- ✓ بانک‌ها باید تمرکز بیشتری بر مدیریت ریسک اعتباری بواسطه شاخص‌های عملکرد اجتماعی داشته و بر روی تکنیک‌های مدرن مدیریت ریسک اعتباری تمرکز کنند.
- ✓ به سازمان بورس و کمیته تدوین استانداردهای حسابداری و حسابرسی سازمان حسابرسی پیشنهاد می‌شود در تدوین آیین‌نامه‌ها و ایجاد استانداردها و بسترهای قانونی برای تشویق بانک‌ها به مکانیسم‌های مسئولیت اجتماعی و ایجاد الزامات قانونی برای ارائه گزارش‌های مسئولیت اجتماعی بیشتر توجه داشته باشند.
- ✓ با توجه به تأثیرگذاری متغیرهای نرخ تورم و تولید ناخالص داخلی بر روی ریسک اعتباری، بانک‌ها باید همواره متغیرهای کلان اقتصادی را رصد کرده و سیاست‌های متناسب با شرایط اقتصادی را مدنظر قرار دهند.
- ✓ پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده با توجه به ادبیات و پیشینه تحقیق، هر یک از موارد مطروحه ذیل می‌تواند در پژوهش‌های آتی به عنوان موضوعات پیشنهادی جهت تحقیق مدنظر قرار گیرد:
- ✓ با توجه به این موضوع که داده‌های این پژوهش شامل ۲۰ بانک عضو بورس می‌باشد، می‌توان این پژوهش را در مورد تعداد بیشتری از شرکت‌های بورس انجام داد.
- ✓ یافتن حوزه‌های بیشتر در زمینه مسئولیت اجتماعی و یافت ابزار دقیق‌تر برای سنجش میزان ریسک بانک‌ها در این حوزه‌ها و رفع وجود اشتراکات بین حوزه‌های افشا، راهبری شرکتی و مسئولیت اجتماعی برای بالا رفتن دقت و اطمینان در تفسیر یافته‌های پژوهش.

فهرست منابع

- * صنوبر، ناصر؛ خلیلی، مجید؛ ثقفیان، حامد (۱۳۹۰)، بررسی رابطه‌ی بین مسئولیت‌پذیری اجتماعی با عملکرد مالی شرکت‌ها، کاوش‌های مدیریت بازرگانی، ۲(۴): ۲۸-۵۲.
- * پاشایی فام، رامین؛ کشاورزبان پیوستی، اکبر (۱۳۹۰)، سیاحت‌های پولی (بازاری- نهادی) متناسب با طرح تحول اقتصادی، بیست یکمین کنفرانس سیاست‌های پولی و ارزی (۱۱ اردیبهشت).
- * رحیمی، رضا؛ ملکیان، اسفندیار؛ برزگر، قدرت‌الله (۱۳۹۵)، بررسی رابطه بین افشای مسئولیت اجتماعی و ریسک اعتباری بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، چهارمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های کاربردی در مدیریت و حسابداری، ۱-۱۵.
- * احمدی، علی؛ احمدی جشفقانی، حسین علی؛ ابوالحسنی هستیانی، اصغر (۱۳۹۵)، تأثیر ریسک اعتباری بر عملکرد نظام بانکی ایران: مطالعه بین بانکی با رویکرد PANEL VAR، فصلنامه اقتصاد مالی و توسعه، ۱۰ (۳۴): ۱۳۱-۱۵۲.
- * عسگرنژاد نوری، باقر؛ امکانی، پریسا (۱۳۹۶)، تأثیر مدیریت اثربخش ریسک در عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران: نقش واسطه‌ای سرمایه‌فکری و اهرم مالی، فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت دارایی و تأمین مالی، ۵(۲): ۹۳-۱۱۲.
- * باقرپور ولاشانی، محمدعلی؛ جهانبانی، مصطفی؛ ظفرزاده، سمیه (۱۳۹۰)، مبانی و چارچوب گزارشگری اجتماعی ماهیت، محتوا، علل و مزایا، مجله حسابدار رسمی، ۱۵: ۸۴-۹۴.
- * حساس یگانه، یحیی؛ برزگر، قدرت‌الله (۱۳۹۲)، ارائه‌ی مؤلفه‌ها و شاخص‌های بُعد اجتماعی مسئولیت شرکت‌ها و وضعیت موجود آن در ایران، فصلنامه مطالعات توسعه‌ی اجتماعی- فرهنگی، ۲(۱): ۲۰۹-۲۳۴.
- * کردستانی، غلامرضا؛ قادرزاده، سید کریم؛ حقیقت، حمید (۱۳۹۷)، تأثیر افشای مسئولیت اجتماعی بر معیارهای حسابداری، اقتصادی و بازار ارزیابی عملکرد شرکت‌ها، مجله‌ی پیشرفت‌های حسابداری دانشگاه شیراز، ۱۲(۱): ۱۸۱-۲۱۰.
- * فاضلی کبریا، حامد؛ فاضلی نیا، رضا (۱۳۹۹)، تأثیر شاخص‌های مسئولیت اجتماعی بر رقابت‌پذیری و عملکرد محیطی در صنعت بانکداری، اولین کنفرانس بین‌المللی چالش‌ها و راهکارهای نوین در مهندسی صنایع و مدیریت و حسابداری، ساری، ۱-۱۰.
- * فردوسی، مهدی؛ فطرس، محمد حسن (۱۳۹۶)، اثرات ریسک اعتباری و ریسک نقدینگی بر عملکرد بانک‌ها، مدل‌سازی ریسک و مهندسی مالی دانشگاه خاتم، ۲(۱): ۴۱-۲۲.
- * حیدری، هادی؛ زواریان، زهرا؛ نوربخش، ایمان (۱۳۹۰)، بررسی اثر شاخص‌های کلان اقتصادی بر مطالبات معوق بانک‌ها، پژوهش‌های رشد و توسعه پایدار، ۱۱(۱): ۴۳-۶۵.
- * زندی، آنهیتا؛ فغانی ماکرانی، خسرو (۱۳۹۷)، بررسی تأثیر عملکرد اجتماعی، زیست محیطی و اخلاقی بر عملکرد مالی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار، دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت، ۷ (۲۶): ۱۴۵-۱۵۸.

- * بنی مهد، بهمن؛ عربی، مهدی و حسن پور، شیوا (۱۳۹۵). پژوهش‌های تجربی و روش‌شناسی در حسابداری، چاپ دوم، انتشارات ترمه.
- * آذر، عادل؛ مومنی، منصور (۱۳۸۷)، آمار و کاربرد آن در مدیریت، چاپ ۱۴، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- * Al-Eitan, G. N., Bani-Khalid, T. O. (2019). CREDIT RISK AND FINANCIAL PERFORMANCE OF THE JORDANIAN COMMERCIAL BANKS: A PANEL DATA ANALYSIS. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 23, 1-13.
- * Athanasoglou, P., Brissimis, S., & Delis, D. (2005). Bank specific, industry specific & macroeconomic determinants of bank profitability. *Bank of Greece Working Paper*, 25, 21-25.
- * Baral, K. J. (2005). Health check up of commercial banks in the framework of CAMEL: a case study of joint venture banks in Nepal. *Journal of Nepalese Business Studies*, 1(2), 231-241.
- * Cucinelli, D., Luisa Di Battista, M., Marchese, M., & Nieri, L. (2018). Credit risk in European banks: The bright side of the Internal Ratings Based approach. *Journal of Banking and Finance*, 93, 213-229.
- * Ekinci, R., Poyraz, G. (2019). The Effect of Credit Risk on Financial Performance of Deposit Banks in Turkey. *Journal of Procedia Computer Science*, 158, 979-987.
- * Esteban-Sanchez, P., Cuesta-Gonzalez, M., & Paredes- Gazquez, J.D. (2017). Corporate Social Performance and its relation with Corporate Financial Performance: international evidence in the banking industry. *Journal of Cleaner Production*, 162(20), 1102-1110.
- * Frederiksen, T. (2018). Corporate social responsibility, risk and development in the mining industry. *Resources Policy*, 59, 495-505.
- * Hackston, D., & Milne, M. J. (1996). Some determinants of social and environmental disclosures in New Zealand companies. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 9(1), 77-108.
- * Hoffmann, P. (2011). Determinants of the profitability of the US banking industry. *International Journal of Business and Social Science*, 2, 22-45.
- * Imbierowicz, B., & Rauch, C. (2014). The relationship between liquidity risk and credit risk in banks. *Journal of Banking and Finance*, 40, 242-256.
- * Kabir Hassan, M., Khan, A., & Paltrinieri, A. (2018). Liquidity Risk Credit Risk and Stability in Islamic and Conventional Banks. *Research in International Business and Finance*, 48(c), 17-31.
- * Kais Bouslah, K., Kryzanowski, L., M'Zali, B. (2018). Social Performance and Firm Risk: Impact of the Financial Crisis. *Journal of J Bus Ethics*, 149, 643-669.
- * Kalu, E. O., Shieler, B., & Amu, C. U. (2018). Credit Risk Management and Financial Performance of Microfinance Institutions in Kampala, Uganda. Independent. *Journal of Management and Production*, 9(1), 153-169.
- * Khan, M. H. U. Z. (2010). The effect of corporate governance elements on corporate social responsibility (CSR) reporting: Empirical evidence from private commercial banks of Bangladesh. *International Journal of Law and Management*, 5(2), 82-109
- * Reinhart, C. M., & Rogoff, K. S. (2010). Growth in a Time of Debt. *American Economic Review*, 100(2), 573-78.
- * Theodoulidis, B., Diaz, D., Crotto, F., & Rancati, E. (2017). Exploring corporate social responsibility and financial performance through stakeholder theory in the tourism industries. *Journal Tourism Management*, 62, 173-188.
- * Zhou, G., Sun, Y., Luo, S., Liao, J. (2021). Corporate social responsibility and bank financial performance in China: The moderating role of green credit. *Journal of Energy Economics*, 97, 1-10.

یادداشت‌ها

- ¹. Reinhart & Rogoff
- ². Social Responsibility
- ³. Credit Risk
- ⁴. Zhou
- ⁵. Ekinici & Poyraz
- ⁶. Al-Eitan & Bani-Khalid
- ⁷. Bouslah
- ⁸. Cucinelli
- ⁹. Kabir Hassan
- ¹⁰. Kalu
- ¹¹. Frederiksen
- ¹². Theodoulidis
- ¹³. Esteban-Sanchez
- ¹⁴. Imbierowicz & Rauch
- ¹⁵. Content Analysis Method
- ¹⁶. Meta Synthesis Method
- ¹⁷. Bank Size
- ¹⁸. Financial Leverage
- ¹⁹. Capital Adequacy Ratio
- ²⁰. Gross Domestic Product
- ²¹. Inflation Rate